

Мијодраг ЗОРАНИЋ*

АРХИВИ И АРХИВСКА ГРАЂА У ТРАНЗИЦИЈИ

Сажетак: Савременост у примјењивању архивске технике је процес који тече. Оснивање завичајног фонда представља иновацију која има општи вишеструки значај у примјени.

Примјена формуле за израчунавање квалитета услуга остварује врхунске циљеве архива и архивске службе. Мјери успјешност рада и доказује оправданост постојања.

УВОД

Кабинетске апроксимације које се темеље на логистичким закључцима представљају ужи опсег у дескрипцији архива и архивске грађе у транзицији од практичних сазнања.

Степен подизања нивоа квалитета живота у великој мјери зависи од проучавања прошлости из свих области, које се може апсолвирати из садржаја архивских фондова.

АРХИВИ У ТРАНЗИЦИЈИ

Архиви представљају аутентични параметар једне епохе друштвенога развоја, а садржај архивских фондова ниво развоја друштвене свијести.

На однос према архивима и архивској грађи у транзицији утичу начин стварања друштвенога производа, као и висина националнога дохотка.

Промјеном друштвено-економских односа и друштвенога поретка долази до промјене система вриједности којим се вреднују врсте архива и архивских фондова. Приоритети у значају се фаворизују различито у

* Мијодраг Зоранић, Државни архив, Даниловград

различитим облицима својине средстава за профитабилност. Материјална база диктира висину издвајања средстава за друштвену надградњу, то јест спровођење закона о заштити културних добара у које спадају архиви. У новом транзиционом периоду дошло је до статусних организационих и персоналних промјена. Јављају се потпуно равноправна три облика својине, државни, приватни и мјешовити.

Систематизацијом фреквентне флуидности захтјева странака запажају се потраживања фактичких чињеница из архивских фондова.

а) Просвјетно културне и научне установе:

- дипломе за доказивање школске спреме;
- увјерења о стицању квалификација.

б) Социјално здравствене установе:

- рјешења о инвалидности;
- рјешења о социјалној помоћи.

в) Привреда и банкарство:

- рјешења о повезивању раднога стажа;
- одлуке које се односе на остваривање пензијског основа.

г) Друштвено-политичке организације, друштва и удружења;

- одлуке о чланству;
- рјешења о пријему.

д) Управа и јавне службе:

- одлуке о експропријацији;
- рјешења о висини накнаде за одузето земљиште.

Архив даје значајан допринос у остваривању уставом загарантованих права свих грађана, како правних тако и физичких лица.

Поред техничке опремљености архива за испуњавање захтјева грађана неопходан је добар однос архивиста према регистратурама, правним и физичким лицима.

Врхунски циљеви архива и архивске службе су пружање квалитета услуга (давање правих информација).

Квалитет пружања услуга означава оправданост постојања архива и архивске службе.

Он се састоји од:

а) јединице времена које се евидентира од пријема захтјева;

б) културе комуникације, то јест љубазног и стручног опхођења архивиста према странкама;

в) тачност и адекватност, тако да архивист мора познавати садржај архивских фондова како би тачно дао тражени докуменат.

Скуп наведених елемената представља квалитет услуга који се може изразити помоћу формуле: $JВ + КК + ТА = КУ$.

JВ		КК		ТА		КУ
јединица времена	+	култура комуникације	+	тачност адекватност	=	квалитет услуга

Ако је вријеме од пријема захтјева краће, а податак тачан по захтјеву странке предат културно и љубазно, квалитет услуга је већи. Оправданост постојања архива је већа.

АРХИВСКА ГРАЂА У ТРАНЗИЦИЈИ

Инвентивна дескрипција архивске грађе у транзицији са тенденцијом егзактнога експонирања суштинских проблема који се јављају у систему управе државнога апарата ради заштите регистратурске грађе у транзиционом периоду код приватизованих регистратура, усмјерава нас на примјену демократских метода у раду архивске службе.

Апсолвирајући важећи *Закон о архивској дјелатности Црне Горе, Закон о приватизацији* и *Закон о стечајном пословику* са акцентом на чланове који се односе на обавезу приватизованог власника да попише затечену регистратурску грађу у сарадњи са мјесним надлежним архивом, експлицитно се намеће закључак да су инертни, чиме изостаје њихова примјена.

Једини адекватан метод у раду наше службе, имајући у виду специфичну ситуацију која је карактеристична за транзиционо-друштвене економске промјене, до доношења новог закона је консултативно-сугестивни метод.

Примјена овога метода подразумијева (савјетовања) позивање представника свих приватизованих регистратура на нивоу локалне самоуправе, гдје би стручно образложили права Државног архива Црне Горе и њихове обавезе које треба да реализују, орочавајући им реалне рокове.

Таква метода је у великој мјери спасила регистратурску грађу од пропадања, а која је битна за државу.

Архивска грађа у транзицији различито је третирана у приватизованим друштвеним регистратурама, гдје је све спашено у односу на приватизоване привредне регистратуре гдје је дошло до губитака. У тран-

зиционим регистратурама гдје је само дошло до промјене власништва а дјелатност је остала иста, није било губитака, а у регистратурама које су доживјеле промјену власника и промјену дјелатности пословања дошло је до: губитака дјеловодника, дијела грађе, досијеа запослених, матичних књига запослених, одлука о оснивању, а у неким регистратурама, гдје су власници постали странци, комплетно рефузног уништавања.

У ситуацијама комплетнога уништавања ради ослобађања простора под увјерењем да од нас почиње све, запослени су упућени у архив да траже доказе о остваривању раднога стажа у циљу остваривања материјалне заштите социјалним програмом.

Такве ситуације производе фреквентну флукуацију захтјева бивших запослених према архиву, гдје углавном потражују:

- рјешења о заснивању раднога односа;
- одлуке о престанку рада предузећа;
- одлуке о престанку раднога односа;
- рјешења о висини примања личнога дохотка;
- платне листе;
- овјеру образаца М-4;
- штамбиљ и печат за овјеру.

Ради превазилажења таквих стања, потребно је овластити архивисту за спољну службу, који иде на терен са што већим овлашћењима, како би могао превентивно и репресивно дјеловати када се нарушава јавни интерес уништавањем архивалија које су битне за државу.

Поред тога, неопходно је едуковати стечајне управнике на поступак у процесу стечаја, да су обавезни консултовати мјесни надлежни архив за регистратурску грађу и грађу спроведенога стечајнога поступка.

Такође је потребно успоставити сарадњу са Агенцијом за приватизацију Црне Горе да законом утврди обавезу нових власника у пописивању регистратурске грађе, у сарадњи са територијално надлежним архивом.

ЗАКОНСКЕ ОДРЕДБЕ

Закон представља средство за примјену архивске технике. Систематичност представља хронолошки приступ развоја *Закона о архивима и архивској дјелатности*.

Већ почетком 1945. г. НКОЈ (Народни комитет ослобођења Југославије) доноси акт, *Одлуку о заштити и чувању културних споменика и стварина*, којим се архивски документи значајни за историју као јавна до-

бра, ради заштите од пропадања и уништавања, стављају под посебну заштиту друштва.

Године 1948. донијета је *Наредба о привременом обезбјеђењу архива* којом је проширена заштита архивске грађе, тако да се осим државних органа и самоуправних институција, штити и грађа других правних лица (на примјер друштва и удружења) као и појединаца. овом наредбом је било предвиђено да су сви органи надлежни за архиве били дужни да, осим обезбјеђења грађе, обезбиде и простор за њен смјештај.

Године 1950. је донесен први југословенски *Општи закон о државним архивима*.

Тако је већ 1951. г. донесен *Закон о државним архивима*, када је и основан наш архив.

Године 1964. донесен је *Општи закон о архивској грађи* којим је први пут дата дефиниција архивске грађе и регистратурскога материјала.

Ствара се систем заштите архивске грађе и регистратурскога материјала, који се заснива на начелима евидентирања, прикупљања, сређивања и одржавања, а грађа се обезбјеђује од оштећења, уништавања и нестајања. Дјелатност архива проглашена је дјелатношћу од општег друштвенога интереса.

Такође важећи *Закон о архивској дјелатности Црне Горе* који се данас примјењује (Службени лист РЦГ бр. 25/92 и 6/94) не третира јасно поступак у процесу транзиције регистратура. Поред тога, ни закон о приватизацији и закон о стечајном поступку не дефинишу јасно обавезу новог власника да попише регистратурску грађу у сарадњи са мјесним надлежним архивом.

Архивисти су и поред тешкоћа у сналажењу важећих прописа извршили обилазак приватизованих регистратура и дали свој стручни допринос примјењујући консултативно-сугестивни метод у заштити архивске грађе и регистратурскога материјала.

Из објективних околности се може установити да су приватни власници одбили сарадњу са архивском службом, издјегавајући обавезу по том основу.

ПРИЈЕДЛОГ МЈЕРА

У циљу успјешнога рада Државнога архива Црне Горе и свих одсјека који послују у његовом саставу потребно је:

– оснивање архивскога вијећа чији би чланови били архивисти који имају најмање пет година искуства у раду на заштити архивске грађе и регистратурскога материјала ван архива;

– извршити допуну *Закона о архивској дјелатности*, за одредбе које се односе на поступање у процесу транзиције регистратура из привредних и друштвених дјелатности;

– доношење одлуке да се формира комисија за давање сагласности на приједлог листе категорија регистратурскога материјала са роковима чувања, састављена од архивиста који раде на контроли и заштити архивске грађе и регистратурскога материјала ван архива (извршилаца из струке);

– извршити допуну *Закона о приватизацији* у дијелу поступања власника регистратурске грађе, да је обавезан у сарадњи са мјесним архивом пописати регистратурску грађу;

– извршити допуну *Закона о стечајном посредству* у дијелу обавезности стечајног судије и стечајног управника да обезбједи средства из стечајне масе за пописивањем регистратурске грађе;

– дати обавезу Агенцији за приватизацију да регистратура у транзицији мора добити сагласност мјесног надлежнога архива да је регистратурска грађа пописана;

– оснивање специјалног архива црне горе.

ИНОВАТИВНИ САДРЖАЈ

Оснивање завичајнога фонда код мјесних надлежних архива у Црној Гори и шире, што представља новину која омогућава праћење свих дешавања од стране архивске службе у развоју природних и друштвених наука са свих подручја.

Дајући на коришћење садржај таквог фонда, како правним тако и физичким лицима, архив остварује јавни интерес.

Примјењивање формуле квалитета услуга која мјери успјешност рада архива.

Mijodrag ZORANIĆ

ARCHIVES AND ARCHIVAL MATERIAL IN TRANSITION

Summary

Contemporariness in the enforcement of archival technique is an ongoing process.

Foundation of the native fund represents innovation which has general multiple significance in the enforcement.

By applying the formulae for calculation of service quality, excellent objectives for the archive and the archive service are attained. It measures the work effectiveness and it justifies its existence.